

מראי מקומות- בבא בתרא קל"א

בנין דכרין אינו מבטל חלק בכורה, ואם יש בכור מבני אם שכתובתה מועטת, נוטל חלק בכורה כפי ערך כל הנכסים בין כל האחים בשוה, דהתורה אמרה לא יוכל לבכר, ואם יבכר עובר בלאו (וכמש"כ הרמב"ן שהבאנו בדף ק"ל). עוד הביא מהתשב"ץ דמבואר מדבריו דס"ל דהיכא דיש כתובת בנין דכרין פקע ירושת הבכור לגמרי. וע"ע שם שהביא מהבית מאיר דשאלה זו תלוי בשאלת הגמ' אם אמרי' כן בבריא או לא, ע"ש בביאורו.

(ג) א"ל ר' פפא לאביי, בין למ"ד יסבון, ובין למ"ד ירתון, הא א"א מקנה וכו'- כ' הרשב"ם, דר' פפא לאו אבעיא דרבא קאי, דהא אפשרי, אלא אמאי דקאמר ל' רבי לר' נתן, וכו'. אולם ע' בר' יונה ובריטב"א דצידדו לומר דבאמת ר' פפא בא לסתור דברי ר' משרשיא לגמרי, ולומר דאין מכאן ראי' לכולם. וביאר ר' יונה ד"ל דס"ל לר' פפא דכיון דשייך לפרש הא דקתני ירתון במתני' אפי' לשי' רבנן, ומשום תנאי ב"ד, שוב שייך לומר דריב"ב לא קאמר דבריו גם בבריא. וע"ש שביאר איך שייך לומר דר' פפא, שהוא אמורא, חולק על ר' נתן בזה, דהא תנא הוא.

(ד) הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא- הק' בשיעורי ר' שמואל (ק"י), היאך יכול האב להעמיד אפוטרופוס לאחר מיתתו, והא אינו בעלים באותה שעה, והאיך יש בכחו ליתן כח עשי' לאפוטרופוס בנכסים שאינם שלו, ובשלמא אם מינהו ב"ד מהני מצד כח ב"ד, אבל במינהו האב קשה, והניח בצ"ע. וע"ע באילת השחר דג"כ עמד ע"ז, וכ' דבשלמא לענין יתומים קטנים, י"ל דכמו דב"ד צריכין להעמיד אפוטרופוס לנכסי יתומים, א"כ אולי ה"ה שהאב יכול לעשות כן קודם מיתתו, אבל הביא דמבואר בשטמ"ק בשם הרבה ראשונים דאפי' לבנים גדולים יכול לעשות אפוטרופוס, ואיך שייך לעשות כן. וכ' דמדברי המגיד משנה (נחלות י', ו') משמע דמהני מדין מצוה לקיים דברי המת, ועע"ש בזה.

(א) בבריא היאך- כ' הרשב"א בשם הראב"ד דמיירי שהקנה לו נכסיו בשטר ובלשון ירושה. עוד הביא שיש אומרים דאפי' בעל פה, דכיון דמחלק נכסיו ובלשון ירושה, התורה נתנה רשות לאב להנחיל, ולאחר מיתה הוא דקאמר, דהא ירושה היא, ואינו דומה למתנה דאמרי' דאין שטר לאחר מיתה. והרשב"א תמה על צד זה דלא בעי קנין, הרי מה דקיי"ל דשכיב מרע לא בעי קנין, היינו רק כדי שלא תטרף דעתו, וזה אין שייך בבריא, וא"כ מהו הצד בכלל לומר דא"י צ' קנין. וכ' דאין לחלק ולומר דשאני הכא דראוי ליורשו, שהרי לא מצינו דשכ"מ שהקנה מקצת נכסיו למי שראוי ליורשו שלא יהי' צריכה קנין. אלא מסתבר דצריך שטר, וכיון שכ' בלשון ירושה, אז אע"ג דבעלמא אמרי' דאין שטר אחר מיתה, הנ"מ בשטר מתנה, אבל האי דיהיב בלשון ירושה הרי הוא כירושה שקונה עם גמר מיתה. והק' בחי' הר"ן על הרשב"א, אם מיירי בשטר, נימא דלא גמר להקנותו אלא בשטר [דהיינו, בקנין שטר ממש, ולא בירושה שע"י השטר], ואין שטר לאחר מיתה. ותי' דכי אמרי' הכי, הנ"מ היכא דכתב השטר בלשון מתנה, אבל אם כתבו בלשון ירושה, שפיר מהני. אבל הר"ן בעצמו פי' דאפי' בעל פה מצינו לאוקמה, דמה דצריכין סברא דטירוף דעתו בשכיב מרע, הנ"מ רק כשהוא נותן מתנה, אבל מה שהוא מדין ירושה, בכל מה שהתורה נתנה רשות להנחיל, בדבורא בעלמא סגי לה, דכיון שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, כשהוא מנחיל לבן א' בין הבנים, הרי הוא כאילו אין לו אלא אותו בן בלבד, דבדבורא בעלמא סגי לה [ויש לע' אם זהו תלוי בחקירת האחרונים בשי' ריב"ב, אם הוי הנחלת הנכסים או עשיית אותו בן ליורש].

(ב) לא כתב לה בנין דכרין דיהוין וכו'- ע' באבני מלואים (ק"א, ד') שהביא מש"כ הבית שמואל (שם) בשם השלטי גבורים, דאם הניח בכור, אינו נוטל פי שנים בכתובת בנין דכרין של אמו, אלא רואין כאילו חלקו כל בני אביו כל הנכסים שהניח אביהן בשוה, ונוטל זה חלק בכורה כחלק א' מן האחין. ודייק מזה האבנ"מ דס"ל להש"ג דכתובת

הי' שייך לחלק בין בחיי האב ובין לאחר מותו. אבל כיון דאין למדין דין זה אלא מריבוי דקרא, א"כ מוקמינן קרא למה שהוא יותר מסתבר, דהיינו בחיי האב, וא"כ אין שום חיוב לכבדה לאחר מותו, וממילא אין מסתבר דכוונת האב לעשותה אפטרופוס. וע' במהרש"א דהק' על המהרש"ל מהא דמבואר בסוגיין דחס על כבוד בנו יותר מעל כבוד אשתו, ומבואר כן מהא דהי' פשוט דבבנו גדול הוי אפטרופוס, ואילו באשתו הי' הוצרך מימרא דשמואל, אפי' היכא דהיתה אמם. אלא פי' המהרש"א, דהי' ק' להרשב"ם, למה מיבעיא באשתו שאינה אמם, ובאשתו שהיא אמם לא הי' שאלה. וע"ז תי' הרשב"ם דעכ"ז יש חילוק בין אשתו שהיא אמם, דאז בפירוש הוא בתורה דחייבים בכבודה, משא"כ באשת אביו שאינה אמם, דאינו אלא מיתורא, בזה שפיר י"ל דהי' שאלה.

ה) פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפטרופא-ק', הרי אי' לעיל (קל). דהלכה כריב"ב דס"ל דיכול להוריש לבן בין הבנים, ולמה אמרי' דעשאו אפטרופא, לימא דבאמת נתן לו כל הנכסים. וכ' הרשב"ם לעיל שם, דתלוי בלשון השטר, דאם כ' בלשון מתנה, הדין הוא דעשאו אפטרופא, אבל אם כ' בלשון ירושה, אז קנה הכל, מדין והי' ביום הנחילו, וכריב"ב. וע' ברא"ש (סי' ל"א) שהביא מש"כ הר"ח דהתם באומר והכא בכותב, ותמה הרא"ש עליו, האם הורע כוחו בשביל הכתיבה, דעכשיו אינו אפטרופוס אלא מתנה. ועוד הביא מהר"ח דהכא מיירי בכל הנכסים, וריב"ב לא מיירי אלא כשריבה לא' ומיעוט לאחר, וע' מה שהק' עליו הרא"ש.

ו) בנו ואחר... אשתו וכו'- כ' הרשב"ם דלא גרסי' בנו ואשתו, וכ' דאם כ' לבן במקום אשתו, אם אין להבן אחין, ודאי כוונתו למתנה, ולא לאפטרופוסות, דאינו רוצה שתכבד האם את הבן, וכו'. והק' הרש"ש, מאי נפק"מ אם הוי בתורת מתנה או לא, הרי כיון שאין לו אחין, ממ"נ הנכסים שלו, שהוא היורש היחיד. וכ' דאין לומר דנפק"מ לענין מזונות האשה, דאם כוון לשם מתנה אבדה מזונותיה, דאין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים, דזה אינו, דהא מסקינן לקמן דממתנת שכ"מ מפקינן למזונות האשה. ותי' דצ"ל דמיירי בקנין ומהיום, וא"כ שפיר אמרי' דבכה"ג אין מוציאין מנכסים משועבדים למזון האשה והבנות.

ז) ואשה אצל בני הבעל- פי' הרשב"ם, כיון דאינה אלא אשת האב, אינן חייבין כ"כ בכבודה, דאינו אלא מיתורא דקרא, את אביך לרבות אשת האב, וכל מי שאינן חייבין בכבודו אינו מקפיד אם אין מכבדין אותו. וע' במהרש"ל שהביא קושיית העולם, דמה בכך דאינו אלא מיתורא דקרא, הרי בנו הגדול ג"כ הוא רק מיתורא דקרא, ומ"מ אמרי' דבבנו הגדול דפשיטא דעשאו אפטרופוס. וכ' דאין כוונת הרשב"ם לומר דכיון דאינו אלא מיתורא דקרא, ממילא אין מקפידין על כבודה, אלא הביאור הוא דאם הי' כתיב בפירוש דחייב אדם לכבד אשת אביו, אז לא